

Interreg

Greece-Bulgaria

GR-BG BUSINESS PASSPORT

European Regional Development Fund

Актуализация на информацията за нуждите на бизнеса в област Хасково. Провеждане на онлайн проучване за целта и изготвяне на доклад с резултати

ПО ПРОЕКТ GR-BG BUSINESS PASSPORT, ФИНАНСИРАН ПО ПРОГРАМА ЗА
ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО INTERREG V-A ГЪРЦИЯ-БЪЛГАРИЯ 2014-2020

DELIVERABLE 3.2.1 Update of the information on: Haskovo Region Business Passport; Interactive Business Maps; needs of business in Haskovo region with up to date statistics. The information is to be used for the common E-Library and database for supporting SMEs within the Project

REGIONAL MUNICIPALITIES ASSOCIATION "MARITZA"

WWW.MARITZA.INFO

The Project is co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and by national funds of the countries participating in the Cooperation Programme Interreg V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020". The contents of the document are sole responsibility of RMA "Maritza" and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries the Managing Authority and the Joint Secretariat.

Abstract in English

The document "Update of information on the needs of businesses in Haskovo region. Conducting an online survey for the purpose and preparing a report with results" in completion of Activity 3.2.1. is prepared within the project „Greek Bulgarian Business Partnership by Assistance, Services, Solutions to Promote Open Regions Team“ with acronym „GR-BG BUSINESS PASSPORT“

In order to improve the processes for support and development of SMEs in the cross-border region and for a clearer understanding of the business needs and the development of an entrepreneurial environment, within the framework of the project RMA "Maritza" conducts an online survey with the aim of updating information on the needs of businesses in Haskovo Region. The purpose of the survey is to examine the state of the business climate in the region and to identify the needs of business in order to improve the environment and entrepreneurship in the region. The study examines the opinion of businesses in the region, as well as uses official statistical and information sources to update and present the data and the factors influencing business development in the region and in the area.

The document presents topical data on the business climate in the area, including:

- data on the population and up-to-date indicators on the workforce, wages received in the area, unemployment rates and economically active population
- data on economic development in the area
- data on the activity of non-financial enterprises in terms of net sales revenue, expenses, number of reported enterprises according to the number of employees in them, etc.

- data on investments in the area, incl. foreign direct investments, the costs of enterprises in the area for investments in long-lasting tangible assets, the European funding under basic entrepreneurial programs, implemented projects and levels of absorption of European funds in the area.

The update of the statistical data shows an unsatisfactory level of socio-economic development of the region compared to the average values for the country and regions with similar geographical, territorial, demographic and economic characteristics.

There is a tendency of increase some of the economic indicators, but e.g. for the indicator of gross domestic product per capita, the difference in the amount of value between Haskovo region and Sofia amounts to BGN 35,424, which is more than 3 and a half times the value for Haskovo region.

Respondents from Haskovo region, questioned through an online survey, took part in the study, and their total number amounted to 54 people. Of these, the representatives of Microenterprises (from 1 to 9 personnel) - 36 – are with dominant presence.

The largest number of participants in the survey are from the municipality of Haskovo - 27 business representatives.

None representatives from the municipalities of Madzharovo and Simeonovgrad participated in the online survey.

The survey included the largest number of enterprises from the "food and beverage" sector - 10. The sectors "textiles and clothing", "retail trade" and "agriculture" are also in the top places, which to a large extent also shapes the economic profile of the region.

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият документ „Актуализация на информацията за нуждите на бизнеса в област Хасково. Провеждане на онлайн проучване за целта и изготвяне на доклад с резултати“, в изпълнение на Дейност 3.2.1. е изготвен в рамките на проект „Greek Bulgarian Business Partnership by Assistance, Services, Solutions to Promote Open Regions Team“ с акроним „GR-BG BUSINESS PASSPORT“. Проектът се изпълнява в периода 13.04.2021 г. – 12.11.2023 г. съгласно Договор за БФП No. Вб.За.07, финансиран по Програмата за сътрудничество Interreg V-A „Гърция-България 2014-2020“, Приоритетна ос 1. Конкурентен и иновативен трансграничен регион, Инвестиционен приоритет 3а. Насърчаване на предприемачеството, по-специално чрез улесняване на икономическата експлоатация на нови идеи и насърчаване създаването на нови фирми, включително чрез бизнес инкубатори.

Водещ партньор по проекта е Management and Administration Authority Technopolis Thessalonikis SA (Управленски и административен орган Технополис Солун СА) с партньори **Регионално сдружение на общините „Марица“**, Research Account of International University of Greece (Отдел изследвания в Международния университет в Гърция) и Институт по Роботика - Българска Академия на Науките.

Основната цел на проекта е да се създаде интегрирана рамка за подкрепа за МСП в трансграничната зона, която се фокусира върху специфични категории предприятия (например малки и семейни предприятия, стартиращи компании) и важни сектори съгласно стратегиите RIS3 (напр. предприятия, опериращи в селското стопанство, туристическия сектор, социални предприятия и др.), и също така върху потенциални идеи на млади хора, които искат да развият бизнес.

Специфичните цели на проекта са свързани с:

- интерфейс на научните изследвания и иновациите с икономическия растеж по нови начини, като откриване на бизнес;
- разработване и създаване на иновативни продукти с характеристики, които ще ги направят по-конкурентоспособни на международните пазари, ще дадат още по-голям тласък на избраните бизнес сектори и на трансграничната зона като цяло;
- създаване и функциониране на специализирани структури за подпомагане на съществуващ бизнес и създаване на нов с фокус върху най-авангардните технологии;
- разработване на нов модел на трансгранично предприемачество, основаващ се на стартиращи предприятия, способни да привличат рискови капитали и инвестиции, допринасящи за растежа на икономиката като цяло;
- формиране на трансгранична бизнес мрежа, която ще бъде свързана с международни мрежи в областта на иновациите и модерните технологии;
- подобряване на екстровеерността и конкурентоспособността на продуктите и услугите както на вътрешния, така и на задграничните пазари;
- създаване на преки и непреки нови работни места.

В тази връзка проектът предвижда изпълнението на **три основни пакета от дейности** - лаборатория по роботика, подкрепа на иновативни бизнес идеи и изложения, като очакваните резултати от тяхното изпълнение са:

- подобряване на бизнес средата в трансграничната зона;
- развитие на мрежи;
- създаване на интегрирана екосистема за МСП;

- подобряване на процесите за подкрепа и развитие на МСП;
- въвеждане на иновациите като приоритет и обвързването на академичните знания и изследвания с бизнес средата;
- насърчаване на иновации, които водят до инвестиции чрез подкрепата, предоставяна на стартиращи предприятия;
- създаване и активиране на бизнеси с иновативни организационни структури, като създаване на бизнес възможности чрез мрежа от самоуправляващи се предприятия;
- създаване на бизнес от групи, които нямат достъп до финанси или специализирано управление.

За подобряване на процесите за подкрепа и развитие на МСП в трансграничния регион и за по-ясно разбиране на бизнес необходимостите и развитието на предприемаческа среда, в рамките на проекта РСО „Марица“ провежда онлайн проучване с цел актуализация на информацията за нуждите на бизнеса в област Хасково. Целта на проучването е да се изследва състоянието на бизнес климата в региона и да бъдат идентифицирани нуждите на бизнеса с цел подобряване на средата и предприемачеството в региона. Проучването изследва мнението на бизнеса в региона, както и използва официални статистически и информационни източници за актуализиране и представяне на данните аз факторите, влияещи върху бизнес развитието в областта и региона.

За изготвянето на настоящия доклад с резултати от проучването са използвани изследователски методи в качеството им на инструменти за събиране на данни с оглед достигането до заключения чрез теоретичен анализ. Използваните изследователски методи за изготвяне на проучването са изцяло съобразени с целта и задачите на проучването, както следва:

- преглед и анализ на източници на информация и свързани документи;
- анализ на вече натрупан опит и установени проблеми;
- оценка;
- анкетно проучване - в т.ч. формулиране на въпроси и разработване на таблици за въвеждане и обработване на информацията.

След извършване на аналитичен преглед на набраната информация се преминава към оценка, обобщение и анализ на събраната информация от проведеното допитване до фирми на територията на Област Хасково, в заключение се дефинират тенденции, възможности, проблеми за развитието и др.

АКТУАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА БИЗНЕС КЛИМАТА В ОБЛАСТ ХАСКОВО

Население и работна сила

Един от факторите, оказващи силно влияние върху предлагането на услуги и икономическото развитие в региона е динамиката в развитието на демографските процеси и измененията в структурите на населението. Според данни на НСИ към 31.12.2022 г. населението на област Хасково е 207439 души, което представлява 3,2 % от населението на страната. Към 31 декември 2022 г. населението в трудоспособна възраст в областта е 116 854 души (56,33% от населението на областта). Коефициентът на икономическа активността в областта е 52,5 при 56,6 за страната. Делът на населението в градовете е 72.2%. Коефициентът на заетост за област Хасково през второто тримесечие на 2023 г. е 49.5%. Коефициентът на безработица в областта през 2022 г. е 0.9% при общо за страната 4.3%.

В следващата таблица е представено населението под, във и над трудоспособна възраст в област Хасково, вкл. по общини към 31.12.2022 г.

Област Хасково	Общо	207439
	Под трудоспособна възраст	31552
	В трудоспособна възраст	116854
	Над трудоспособна възраст	59033
Община Димитровград	Общо	43418
	Под трудоспособна възраст	6050
	В трудоспособна възраст	23698
	Над трудоспособна възраст	13670
Община Ивайловград	Общо	4986
	Под трудоспособна възраст	568
	В трудоспособна възраст	2693
	Над трудоспособна възраст	1725
Община Любимец	Общо	8724
	Под трудоспособна възраст	1529
	В трудоспособна възраст	4823
	Над трудоспособна възраст	2372
Община Маджарово	Общо	1515
	Под трудоспособна възраст	184
	В трудоспособна възраст	773
	Над трудоспособна възраст	558
Община Минерални бани	Общо	5493
	Под трудоспособна възраст	722
	В трудоспособна възраст	3103
	Над трудоспособна възраст	1668
Община Свиленград	Общо	20423
	Под трудоспособна възраст	3076
	В трудоспособна възраст	12022
	Над трудоспособна възраст	5325
Община Симеоновград	Общо	7485
	Под трудоспособна възраст	1701
	В трудоспособна възраст	4084
	Над трудоспособна възраст	1700
Община Стамболово	Общо	5683
	Под трудоспособна възраст	744
	В трудоспособна възраст	3180

	Над трудоспособна възраст	1759
Община Тополовград	Общо	8615
	Под трудоспособна възраст	1056
	В трудоспособна възраст	4402
	Над трудоспособна възраст	3157
Община Харманли	Общо	21158
	Под трудоспособна възраст	3420
	В трудоспособна възраст	11954
	Над трудоспособна възраст	5784
Община Хасково	Общо	79939
	Под трудоспособна възраст	12502
	В трудоспособна възраст	46122
	Над трудоспособна възраст	21315

През второто тримесечие на 2023 г. общият брой на зетите лица в област Хасково е 87.5 хил., от които 47.3 хил. са мъже, а 40.3 хил. са жени. В сравнение с първото тримесечие на 2023 г. общият брой на зетите лица се увеличава с 0.9%, а спрямо второто тримесечие на 2022 г. намалява с 7.1%

Според данни на ТСБ – Юг, средната месечна работна заплата през второто тримесечие на 2023 г. е 1 308 лв., като за страната тя е 1 957 лв. По размер на средната месечна работна заплата през второто тримесечие на 2023 г. област Хасково заема 24-то място сред 28-те области в страната.

Безработица: Към 2022 г. според данни от АЗ равнището на безработицата в област Хасково е 6,4%, при средна стойност за страната 5,2%. Равнището на безработица се определя като дял на регистрираните безработни лица в бюрата по труда към икономически активното население 15-64г., установено при Преброяване, 2021 г.

В таблицата по-долу са представени данните на ИНФОСТАТ за нивата на заетост, работна заплата, безработица и образование на

населението общо за страната и за Област Хасково в периода 2019 – 2022 г.

Област Хасково				
Показател	2019	2020	2021	2022
Среден списъчен брой на наети лица по трудово и служебно правоотношение	52870	48981	49758	48 200 ¹
Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение	10566	11642	12906	няма данни
Коефициент на икономическа активност - 15 - 64 навършени години	71,1	67,6	67,5	69,2
Коефициент на заетост - 15 - 64 навършени години	70,9	67,4	66,3	68,5
Коефициент на безработица ²³	(0.4)	(0.3)	(1.6)	5.1
Регистрирани в бюрата по труда безработни лица към 31.12.	6392	6486	5583	5 566

Представените данни показват следните тенденции:

- С намаляване на населението в Област Хасково намаляват и броя на наетите лица.
- Налице е слаб растеж на средната годишна работна заплата в Област Хасково през разглеждания период, но въпреки това тя е по-ниска от средните стойности за страната за същия период.
- Коефициентът на икономическа активност на лицата в група 15 - 64 навършени години за Област Хасково през 2019 г. е на приблизително същото ниво като този за страната. През 2020 и 2021 г. е налице по-нисък коефициент на икономическа активност на лицата в тази група, спрямо средния за страната, което е сигнал за намаляване на заетостта, както и за застаряване на населението. За съжаление липсват достатъчно данни за изчисление на коефициента на

¹ Данни към второто тримесечие на 2023 г.

² Показателят "Коефициент на безработица" е изчислен от данните от Наблюдение на работната сила.

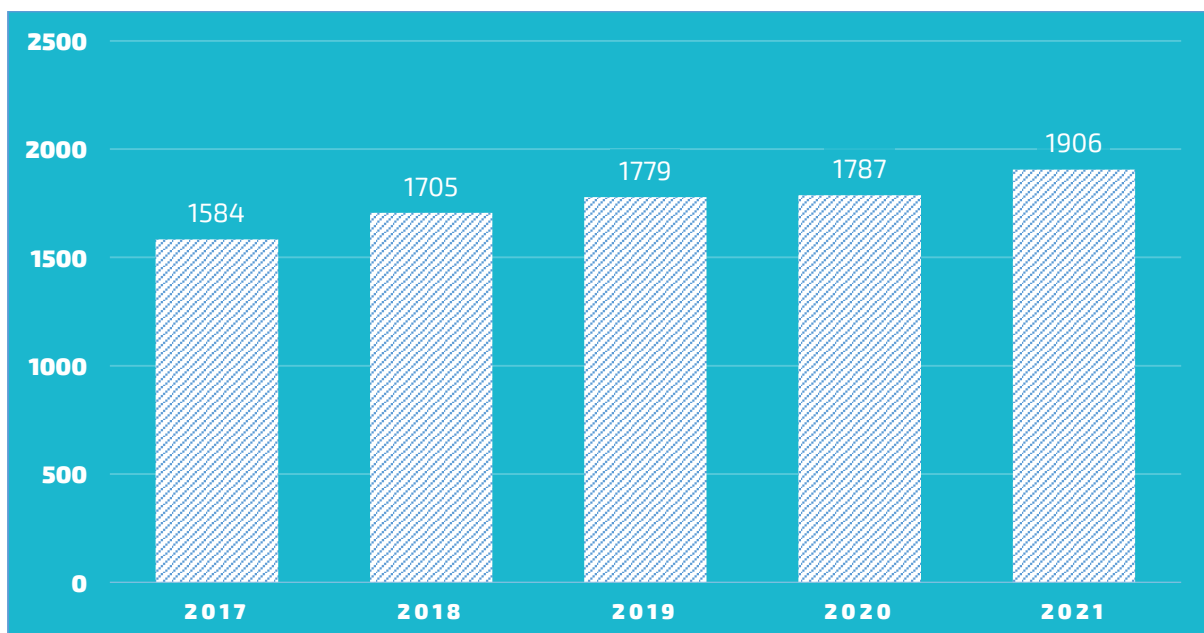
³ () поради малкия обем на извадката стойностите, оградени в скоби, не са достатъчно точни

безработица за Област Хасково. Данните за регистрираните в бюрата по труда безработни лица са приблизително еднакви през разглеждания период.

Икономическо развитие

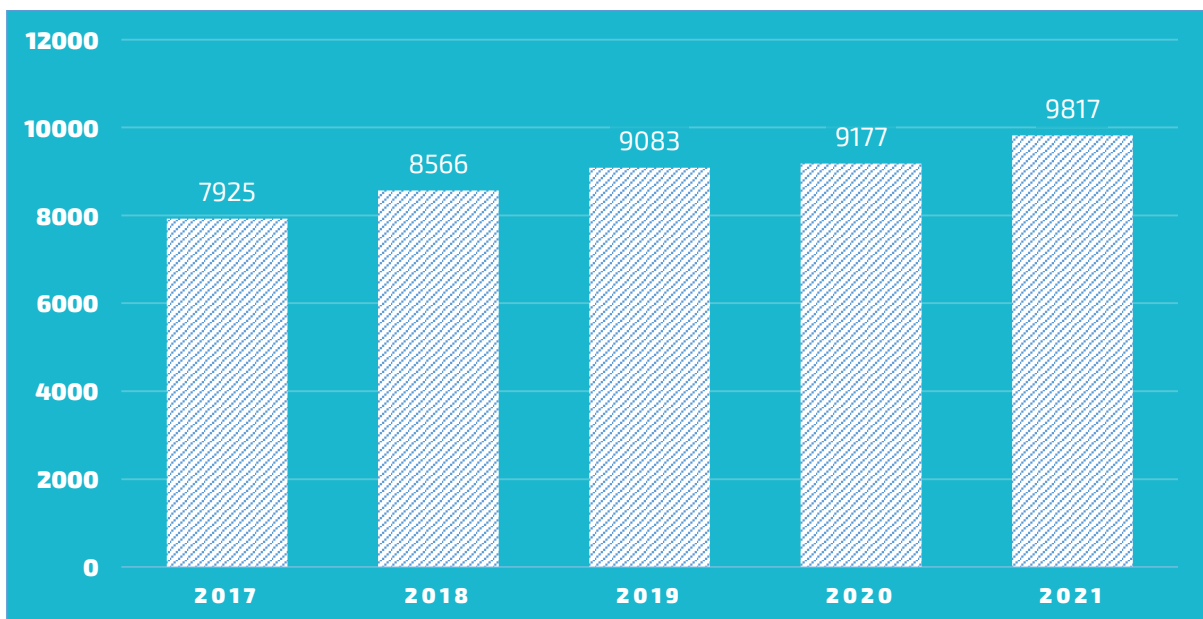
По отношение на показателя „брутна добавена стойност“, който е и измерителят на стойността на произведените стоки и услуги, област Хасково се характеризира с висок дял на сектор „услуги“. Според данни на НСИ към 2021 г. БДС на област Хасково е 1 906 000 000 лв., като 64,1 % от сектор „услуги“, 24,9% - индустрия и 11% - аграрен сектор. В следващата фигура са представени стойностите на БДС за област Хасково в млн. лв. периода 2019-2021 г.

През 2021 г. БВП на човек от населението в Хасково е 9 817лв., което отрежда на областта на последно място сред 28-те области в страната. Огромна е разликата между стойностите за област Хасково и областите, попадащи в първата десетка, сред които област Стара Загора, Враца, Габрово, Русе и Ловеч. Стойностите на БВП на човек от населението в област Хасково в периода 2017-2019 г. са представени в следващата фигура. Налице е тенденция към

увеличаване размера на brutния продукт на човек от населението, което показва икономическото развитие на региона в последните години. За съжаление обаче с темпове, с които е невъзможно да бъдат догонени други области със сходни социално-икономически характеристики и показатели. Въпреки тенденцията за повишаване на показателя разликата в размера на БВП между област Хасково и София (столица) възлиза на 35 424 лв., което е над 3 пъти и половина стойността за област Хасково.

Дейност на нефинансовите предприятия

По окончателни данни на НСИ за 2021 г. общият брой на нефинансовите предприятия, осъществявали дейност в област Хасково възлиза на 11 528, което е с 2.2% по-малко от 2020 г.

Микропредприятията (до 9 заети) са с най-голям относителен дял от всички предприятия – 93.83%. Малките предприятия (от 10 до 49 заети) са 5.22%, средните предприятия (от 50 до 249 заети) – 0.86%, а големите предприятия (над 250 заети) – 0.09% от общия брой предприятия.

По показател „Брой нефинансови предприятия на 100 души от населението през 2021 г.“ най-добри позиции в областта заемат общините Хасково, Свиленград и Димитровград.

Според данните на НСИ за 2021 г. доминиращо значение за областната икономика има търговията на едро и дребно (5 103 предприятия; нетни приходи от продажби – 1 976 496 хил. лв.), следвана от преработващата промишленост (1 186 предприятия; нетни приходи от продажби – 1 352 304 хил. лв.). Следват: транспорт (745 предприятия; нетни приходи от продажби – 358 950 хил. лв.); Строителство (383 предприятия; нетни приходи от продажби – 318 403 хил. лв.); Селско, горско и рибно стопанство (735 предприятия; нетни приходи от продажби – 264 500 хил. лв.); Култура, спорт и развлечения (87 предприятия; нетни приходи от продажби – 207 845 хил. лв.); Хуманно здравеопазване и социална работа (334 предприятия; нетни приходи от продажби – 104 420 хил. лв.). Хотелиерството и ресторантьорството е на 8-о място по нетни приходи от продажби и на 5-о място по брой предприятия в сектора (685 предприятия; нетни приходи от продажби – 67 399 хил. лв.)

По показател „Нетни приходи от продажби на нефинансовите предприятия на човек от населението през 2021 г.“ данните за общините са както следва:

Община	Нетни приходи от продажби на нефинансовите предприятия на човек от населението
Димитровград	28 318,24 лева/човек
Ивайловград	5 875,24 лева/човек
Любимец	13 284,81 лева/човек
Маджарово	4 039,55 лева/човек

Минерални бани	5 734,21 лева/човек
Свиленград	26 781,62 лева/човек
Симеоновград	2 862,21 лева/човек
Стамболово	6 612,41 лева/човек
Тополовград	5 704,99 лева/човек
Харманли	17 278,44 лева/човек
Хасково	27 467,64 лева/човек

Нефинансовите предприятия в област Хасково през 2021 г. са реализирали нетни приходи от продажби в размер на 4 851 млн. лв., или с 19.3% повече в сравнение с предходната година. С най-голям дял нетни приходи от продажби е сектор „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 40,74% от общите приходи за областта. В сектор „Преработваща промишленост“ този дял е 27,88%, а в сектор „Транспорт, складиране и пощи“ – 7,40%. Нетните приходи от продажби на следващите сектори до 100 млн. лв. в областта са както следва:

- Строителство: 6,56%
- Селско, горско и рибно стопанство: 5,45%
- Култура, спорт и развлечения: 4,28%
- Хуманно здравеопазване и социална работа: 2,15%

През 2021 г. нефинансовите предприятия, извършващи стопанска дейност в област Хасково, са произвели продукцията на стойност 3 206 млн. лв., или с 21.6% повече спрямо 2020 година.

По показател „Произведена продукция“ данните по общини са както следва:

Община	Произведена продукция през 2021 г.
Димитровград	853 254 хил. лв.
Ивайловград	20 037 хил. лв.
Любимец	60 729 хил. лв.
Маджарово	6 147 хил. лв.
Минерални бани	27 634 хил. лв.
Свиленград	429 319 хил. лв.
Симеоновград	13 005 хил. лв.
Стамболово	35 802 хил. лв.
Тополовград	33 744 хил. лв.
Харманли	249 804 хил. лв.
Хасково	1 476 924 хил. лв.

Относителният дял на продукцията в сектор „Преработваща промишленост“ е 40.5% от общата стойност на продукцията. Следват сектор „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 11.9% и сектор „Транспорт, складиране и пощи“ – 11.2%.

В следващата таблица са представени основни характеристики на предприятията на нефинансовия сектор на икономиката за област Хасково в периода 2017 -2021 г.:

		2017	2018	2019	2020	2021
Разходи за придобиване на ДМА	хиляди левове	254085	273136	253566	275136	310456
Оборот	хиляди левове	3846205	4159594	4282474	4097266	4867878
Произведена продукция	хиляди левове	2604912	2874098	2888235	2637153	3206399

Добавена стойност по факторни разходи	хиляди левове	849511	905724	953910	964028	990813
---------------------------------------	---------------	--------	--------	--------	--------	--------

Инвестиции

Индикатор за инвестиционния климат в областта са направените преки чуждестранни инвестиции. Чуждестранните инвестиции през 2021 г. в региона са 136 242.2 хил. евро като за страната те са 28 184 293 хил. евро. По този показател област Хасково се намира в златната среда – 18 място. Сред областите от Южен централен район е на предпоследно място, следвана от област Смолян. Най-голяма тежест за формирането на ПЧИ в областта има община Хасково, където за 2021 са налице 92 млн. евро инвестиции, следвана от община Свиленград - 14,48 млн. евро. По отношение на сравнителния показател „Чуждестранни преки инвестиции от нефинансовия сектор (евр./човек)“ сред общините в областта картината изглежда по следния начин:

Община	Чуждестранни преки инвестиции от нефинансовия сектор (евр./човек)
Димитровград	216,63 €
Ивайловград	Конфиденциални данни
Любимец	1 075,89 €
Маджарово	Конфиденциални данни
Минерални бани	366,40 €
Свиленград	693,80 €
Симеоновград	Конфиденциални данни
Стамболово	Конфиденциални данни

Тополовград	69,12 €
Харманли	290,30 €
Хасково	1 100,05 €

Инвестициите в областта отчасти могат да бъдат измерени и чрез усвоените европейски средства по различните оперативни програми, свързани с предприемачество, а именно – ОПИК 2014-2020 и ПРСР 2014-2020. Общият брой договори за финансиране на проекти в областта към 31.12.2021 г. са 1270, като тези по ОПИК са 772. При сравнение на данните за проектите, финансиращи предприемачеството прави впечатление, че област Стара Загора има подписани общо 1 587 броя проектни договори при 1 270 за област Хасково. Това прави област Стара Загора по-активна в областта на предприемачеството. Всички останали области имат по-малък брой договори, като област Пазарджик е с най-малък брой – 576. Тези данни показват една сравнително висока активност на бенефициентите от Хасковска област.

При сравнение на данните на област Хасково със съседните области: Кърджали, Стара Загора, Ямбол, Смолян и Пазарджик, става ясно, че ОПИК има най-голям брой проектни договори в област Стара Загора - 1 214 броя при 772 в област Хасково. Всички останали области имат по-малък брой проектни договори. И тук предприемачите, бенефициенти на програмата проявяват по-голяма активност в сравнение с другите съседни области, които имат подобни социално-икономически условия и големина. Тези данни показват един по-добър резултат за област Хасково в областта на проектното финансиране, които се дължат главно на реализираната активност при кандидатстването по процедурите за предоставяне на финансова подкрепа на предприятията за преодоляване на икономическите последствия от пандемията COVID-19.

При сравнения по области според размера на общия обем на БФП разбира се област Стара Загора е на първо място с 457 742 719.96 лв., следва я област Смолян с 269 550 352.71 лв. и след тях се нарежда област Хасково с 227 352 874,18 лв. След тях са област Кърджали, област Ямбол и област Пазарджик, която е с най-малък обем инвестиции - 108 003 736.16 лв. Докато при осигуряването на инвестиции от ОПИК и особено от ПРСР ситуацията за Хасковска област е по-добра. По отношение на ОПИК област Стара Загора отново е на първо място с доста сериозна преднина от 113 323 708.23 лв., което прави 24,6% от всичките нейни проекти. Тук обаче област Хасково заема второто място с 47 854 402,61 лв. или 21,05% от всички реализирани проектни инвестиции. След това се подреждат и останалите съседни области.

При ПРСР област Хасково заема първото място с 42 910 417,95 лв., следвана от област Стара Загора с 25 866 679.63 лв., област Смолян с 21 328 363.64 лв., област Ямбол, област Кърджали и на последно място е област Пазарджик с 4 192 639.58 лв. От общата сума на БФП при ПРСР финансирането на земеделските и неземеделските дейности изпълнени на територията на областта, т.е. получената БФП от бизнеса е в размер на 23 163 657,80 лв.

Макар, че област Хасково заема сравнително добро положение по отношение степента на усвояване на европейските структурни фондове, което е валидно за селската програма, то за ОПИК може да се каже, че има известно разминаване между проектна активност и предприемачески проекти. За съжаление по ОПИК от реализираните 772 договора, само 54 са инвестиционни и предприемачески проекти, а всички останали са финансирани по процедурите за предоставяне на финансова подкрепа на предприятията за преодоляване на икономическите последствия от пандемията COVID-19. От общо 47 854 402,61 лв. предоставена БФП от ОПИК, по тези 54 проекта е осигурена помощ в размер на – 21 917

739,96 лв. Разпределението на получените БФП по ОПИК и ПРСР по общини в област Хасково е както следва:

Община	Обща стойност на Безвъзмездната финансова помощ по програмите ОПИК и ПРСР в област Хасково
Димитровград	44 003 652,79 лв.
Ивайловград	18 438 172,68 лв.
Любимец	8 309 468,65 лв.
Маджарово	1 629 644,70 лв.
Минерални бани	8 461 433,37 лв.
Свиленград	33 268 133,40 лв.
Симеоновград	7 359 070,61 лв.
Стамболово	8 551 959,00 лв.
Тополовград	4 067 378,18 лв.
Харманли	11 175 064,00 лв.
Хасково	82 088 896,80 лв.

Усвояването на европейски средства също е сравнително слабо. Към 30 юни 2022 г. стойността на изплатените суми на бенефициенти по оперативните програми е 1649 лв. на човек, наполовина на средното в страната. В рамките на областта най-много средства усвоява община Свиленград.

Показателят „Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА)“ характеризира инвестиционната активност на предприятията във всички сектори на икономиката. Разходите за придобиване на ДМА през отчетния период включват фактически извършените разходи за закупуване на земя и за изграждане на

сгради, строителни съоръжения и конструкции чрез възлагане и по стопански начин, за доставка и монтаж на ДМА, за закупуване на машини, съоръжения, оборудване и транспортни средства, за геоложки и хидроложки проучвания, за проучвателни и проектантски работи, обслужващи строителството и други разходи, свързани с придобиването на ДМА. В обема на разходите за придобиване на ДМА не се включват текущите разходи по поддържане на наличните ДМА. През 2021 г. за Област Хасково този показател възлиза на 1 507 735 хил. лв. С най-голям дял при формирането на тези данни през 2021 имат предприятията на територията на община Хасково, които са инвестирали в ДМА 40,5% от направените общо инвестиционни разходи в областта. Следващи места заемат предприятията на територията на община Димитровград – 20,8% и тези в община Свиленград – 13,8%. По отношение на показателя „Разходи за придобиване на ДМА (лв./човек)“ като естествено сравнение между общините в областта - данните показват най-добри резултати сред предприятията в общините Свиленград - 9 946,37 лева/човек и Любимец - 9 838,70 лева/човек. По този показател в дъното на класацията се позиционира Община Симеоновград с едва 577,93 лв./човек

ИДЕНТИФИЦИРАНИ НУЖДИ НА БИЗНЕСА ОТ РЕГИОНА В РЕЗУЛТАТ НА ПРОВЕДЕНО ОНЛАЙН ПРОУЧВАНЕ СРЕД БИЗНЕСА В ОБЛАСТТА.

В настоящото проучване са използвани два метода за събиране на информация – проучване на документи и анкетиране.

В проучването се включиха респонденти от област Хасково, допитани чрез онлайн анкета, като общият им брой възлиза на 54 души. От тях с доминиращо присъствие са представителите на Микропредприятие (от 1 до 9 души персонал) – 36. Няма участвал в онлайн анкетата от групата на големите предприятия.

В следващата фигура е представено процентното съотношение между групите предприятия според заетите в тях, участвали в проучването.

Обобщеното разпределение на информаторите по общини, представено в следващата фигура показва, че най-много включили се в проучването има от община Хасково – 27 представители на бизнеса. Големият брой на включилите се информатори се дължи на факта, че в община Хасково е налице концентрация на икономически оператори – нефинансови предприятия – целева група на настоящото проучване. Десет за компаниите от община Димитровград, а от община Харманли и община Димитровград са се

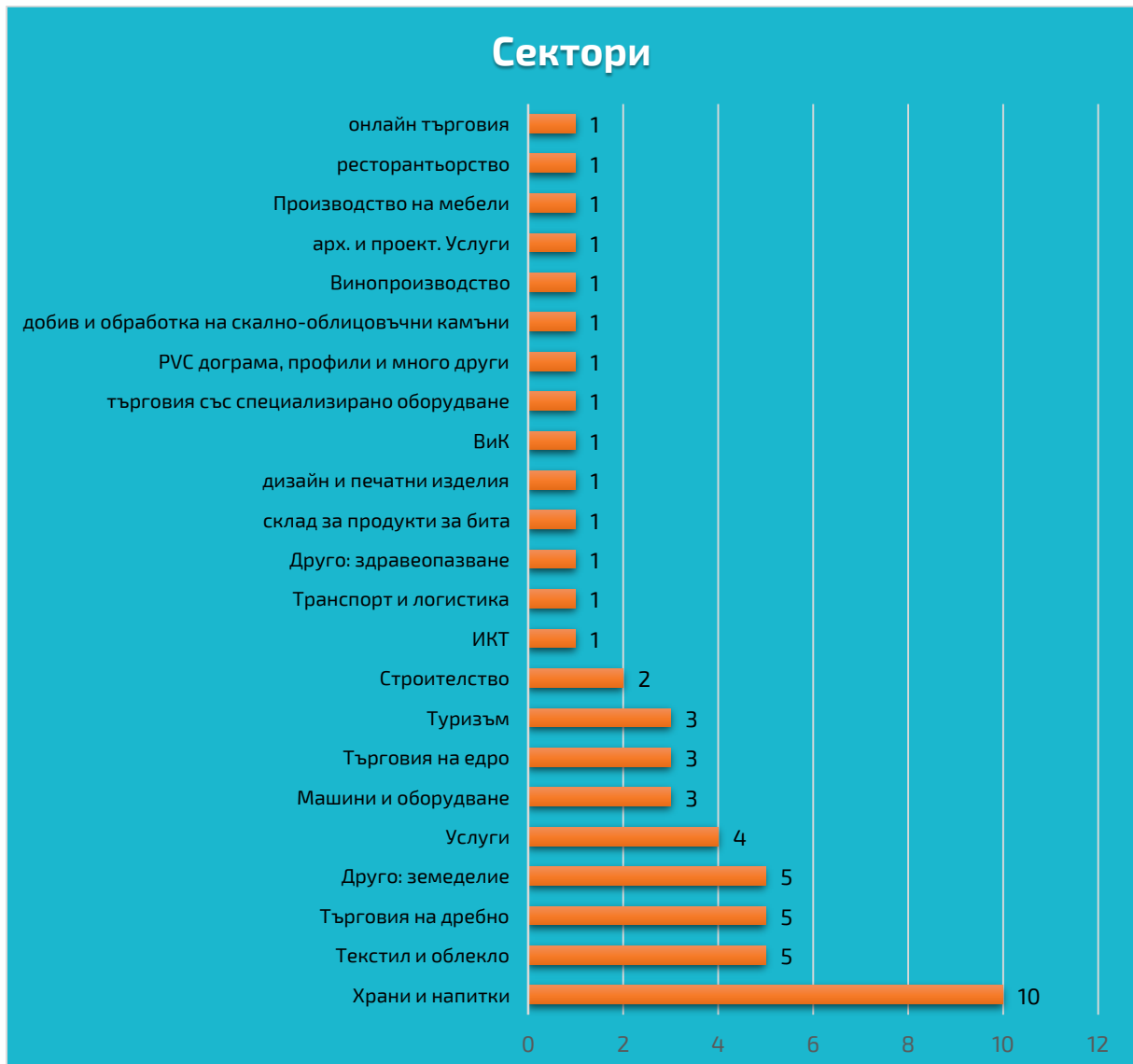
включили по 5 представителя в проучването. От община Любимец са отговорили трима представители на МСП в областта. По 1 представител е налице от общините Ивайловград, Минерални бани, Стамболово и Тополовград. Няма участвали в онлайн проучването от общините Маджарово и Симеоновград.

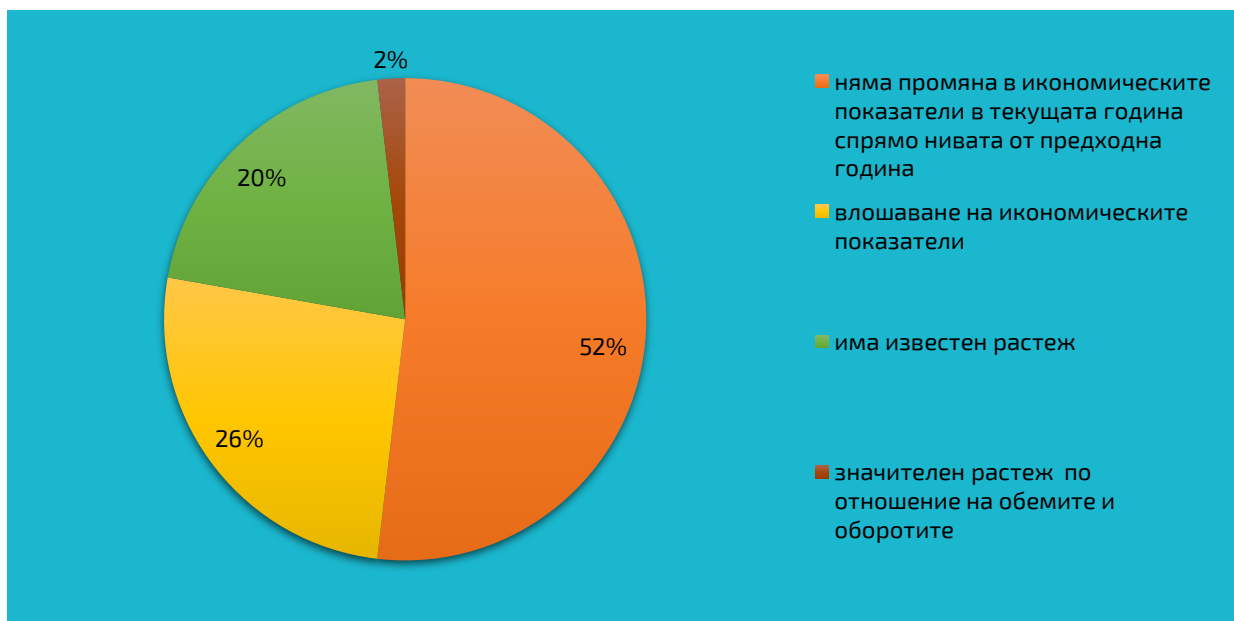
Данните показват, че 50% от включилите се представители на МСП са на територията на община Хасково. Заедно с общините Димитровград, Свиленград и Харманли формират почти 90% от предприятията в настоящото проучване. Четирите общини Стамболово, Тополовград, Минерални бани и Ивайловград са с най-малко предприятия, които са се включили в анкетното допитване. Това се дължи на факта, че те са по-малки общини, в които броят на работещите предприятия е значително по-малък в сравнение с общините Хасково, Димитровград, Харманли и Свиленград.

Разглеждайки получените отговори по отношение на основната дейност на участвалите компании прави впечатление, че в проучването са се включили най-много предприятия от сектор „храни и напитки“ – 10. Секторите „текстил и облекло“, „търговия на дребно“ и „земеделие“ също попадат в челните места, което до голяма степен и формира и икономическия облик на региона. В следващата фигура са представени получените отговори от респондентите на въпрос „В кой сектор е основната дейност на Вашето предприятие?“

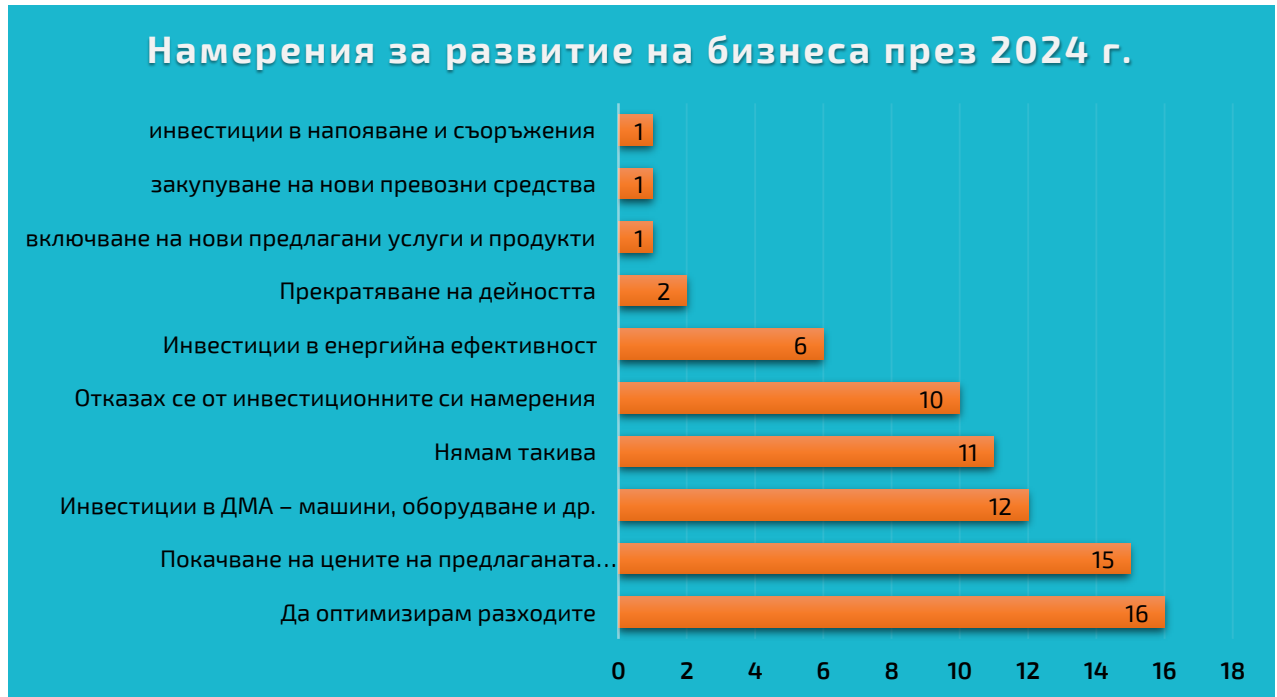
Четвъртият въпрос в анкетната карта е контролен по отношение на текущото състояние на представявания бизнес. 28 от отговорилите са посочили, че няма промяна в икономическите показатели спрямо данни от предходната година. 14 са отговорили, че е налице влошаване на икономическото здраве и печалби в предприятието, което формира висок дял в участвалата извадка. Едва при 2% от отговорилите се забелязва значителен растеж по отношение на обемите и оборотите, което се обуславя от определени пазарни характеристики в някои от икономическите сектори. Отговорите на предприятията от областта показват едно задържане и влошаване на икономическите резултати в областта, вследствие на многобройните икономически и социални кризи като пандемията от COVID-19, повишените инфлационни показатели, енергийната криза и др. За разлика от други области, както е видно по-горе в анализа, настоящото проучване може да затвърди тенденцията, че област Хасково е в застой по отношение на икономическото си развитие или е налице плах растеж, който не е достатъчен за повишаване на жизнения стандарт в региона и подобряване на бизнес климата.

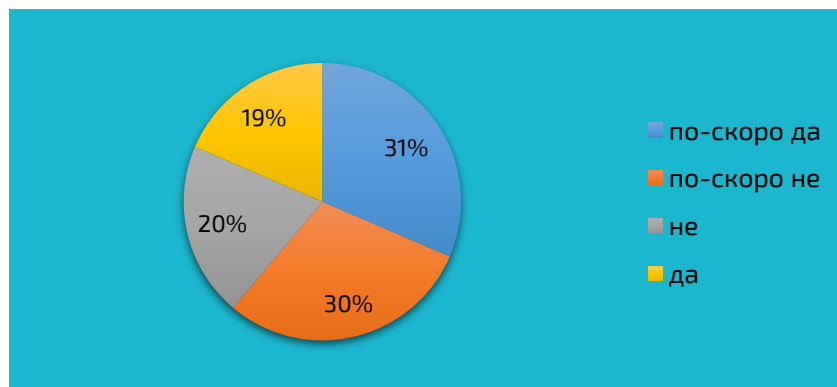
Отговорите на въпрос No. 5 представят инвестиционните намерения, плановете и очакванията на включилите се в онлайн анкетата. Съобразно резултатите и отговорите на предходния въпрос може да се изведе, че по-голямата част от компаниите се подготвят за година изпълнена с икономически и пазарни затруднения, за които техните намерения са свързани основно с оптимизиране на разходите и покачване на цените на предлаганите стоки/услуги. Финансовата дисциплина и стриктното проследяване на разходите на едно предприятие е ключов елемент в устойчивото финансово и икономическо развитие на една пазарна единица. Налице е богат инструментариум за ефективна оптимизация на разходите, който включва освен елиминиране на определени групи разходи, такси, банкови услуги, застраховки и др., също така и варианти за окрупняване, комбиниране на задължения и разходи, унифициране на периоди на плащания и др. 16 % от отговорите на този въпрос посочват като намерение – инвестиция в машини и оборудване, което идентифицира част от представителите на бизнеса с налични инвестиционни намерения, с които се цели подобрене на производствен процес, намаляване на производствен разходи, предлагане на нов или модифициран продукт/услуга. 14,7% от отговорите са, че предприемачите нямат инвестиционни намерения за 2024 г., което отново се обуславя от поредицата от кризи, влияещи върху развитието на пазара и потреблението. 13,3 % е дялът на отказалите се от инвестиционни намерения през следващата 2024 г. Ако бъдат разгледани отговорите и се групират по отношение на наличие или липса на инвестиционни намерения, то става ясно, че почти наравно са тези, които ще вложат финансов ресурс в закупуване на машини, оборудване и др. и тези, които са се отказали или нямат подобни намерения. С 1 отговор повече са тези, които нямат планове за инвестиции през 2024 г. Двама от отговорилите са отбелязали, че възнамеряват да прекратят дейността на предприятието. В

следващата фигура е представено разпределението на получените отговори на въпрос 5.

Чрез въпрос 6 се цели представянето на отношението и нагласите на респондентите от област Хасково към европейското финансиране за бизнеса, включително и през настоящия програмен период – 2021-2027. От 54 общо отговорили 31,5% смятат, че „по-скоро“ биха се включили/кандидатствали с проектни предложения по теми, свързани с енергийна ефективност, зелена енергия и кръгова икономика. Категорично, че ще участват по някоя програма са отговорили 18,5%, а че няма да участват – 20,4 %.

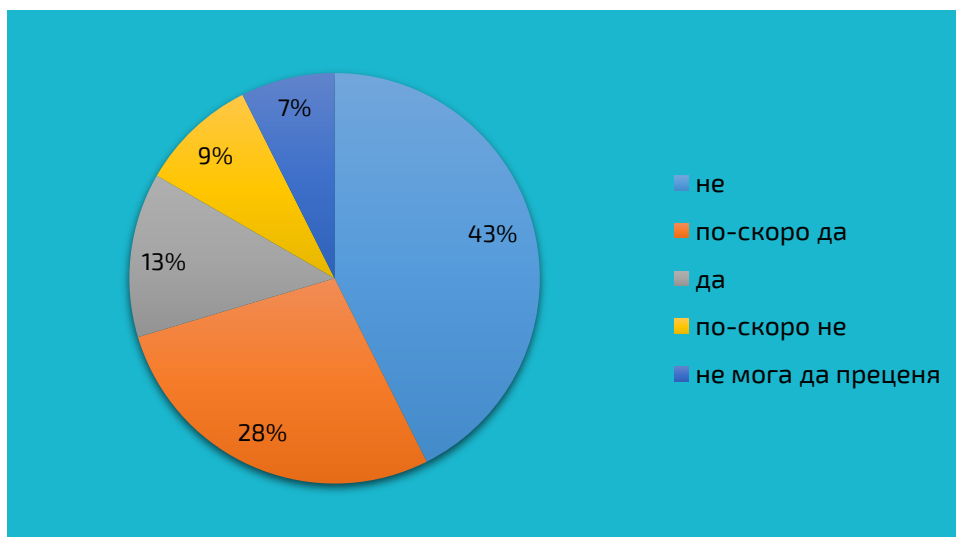
В следващата таблица са представени отговорите на въпрос 7 във връзка с нуждата от финансиране за бизнес дейността на предприятията през текущата 2023 г. Най-много от допитаните са отговорили, че са им били необходими оборотни средства, следвани от нуждата от финансиране за инвестиции в активи и енергийна ефективност. От индивидуално посочените отговори става ясно, че на бизнеса в областта е необходимо финансиране за: излизане на нови пазари; за оптимизиране на процесите по доставка, складови наличности и разпределение на задачи; финансиране за закупуване на стоки с цел продажба; за персонал; за поддръжка на оборудване и за софтуер. 13,1% от отговорите са свързани с нужда от финансиране на предприятието за включване и намиране на нови пазари, а 12,3% определят нуждата от финансов ресурс за реклама през текущата 2023 г.

Ако в последната година (в периода януари-септември 2023) Вашето предприятие е имало нужда от финансиране, то за какви цели е било то?	
Оборотни средства	29
Инвестиции в активи	22
За енергийна ефективност	20
За участие на нови пазари, предимно извън града, региона и страната	17
За реклама	16
За създаване на нови продукти/услуги	9
За обучения за екипа	5
Излизане на нови продуктови пазари	4
За пренасочване на дейността	2
Друго: Излизане на нови пазари	1
Друго: За оптимизиране на процесите по доставка, складови наличности и разпределение на задачи	1
Друго: За да се закупуват нови дрехи, които да продаваме	1
Друго: За персонал	1
Друго: За поддръжка на оборудване	1
Друго: За софтуер	1

При въпрос 8, свързан с намиране на финансиране, повече от половината от участвалите (61%) са посочили като източник на финансов ресурс - "Средства на фирмата или семейни спестявания". В „Друго“ три предприятия са посочили: договори за изработка на ишлеме; чрез европейско финансиране; субсидия. 35 % от отговорите идентифицират банковите кредити като възможност за финансиране на предприемаческите и инвестиционни цели на участвалите предприятия през 2023 г.

По отношение на идентифицираната необходимост от включване на обучения за повишаване на квалификацията на персонала е представена следващата фигура.

42,6% от отговорилите смятат, че не е необходимо да бъдат включвани обучения за персонала. Една от причините, заради която се дължи такава категоричност, е свързана с представителността на икономическите сектори, в които участват допитаните. Преобладаващата част от тях не се характеризира с високоспециализирани дейности, наличие на сложни процеси и ИКТ, което налага актуалност на знанията и уменията, допълващи обучения за строго специализиран софтуер, НИРД и др. Въпреки това не е малък и относителния дял на предприятията, които

отговарят положително на въпроса – 28% по-плахо и 13% категорично. Над 40% се обявяват „за“ включването и използването на обучителни инструменти в провеждането на бизнес дейността.

Ако при въпрос 9 могат да бъдат изложени предположения за характера на отговорите и свързаността им със секторното разпределение на респондентите, то при въпрос 10 за включването на ИКТ в бизнес дейността е налице още по-явна обосновааност и обвързаност с икономическите сектори. 44,4% от отговорилите са посочили категорично, че не е необходимо въвеждане на дигитални технологии. Това отново се дължи на факта, че секторното разпределение във въпрос 2 показва по-голямо представителство на предприятия от преработващата промишленост и търговия, които не са толкова свързани с високотехнологични дейности и интензивни на знания услуги. Високотехнологичните и средно-високотехнологичните дейности (ВТД, СВТД) и интензивните на знания услуги (ИЗУ) включват икономически дейности, които произвеждат продукти с висока добавена стойност и имат нарастващо значение за качествено развитие на икономиката. Те са ключови за прехода към зелена нисковъглеродна икономика, за дигиталната трансформация на икономиката и обществото, както и за запазването на културното разнообразие и доброто управление. Според данни от Иновационната стратегия за интелигентна специализация за периода 2021-2027 в България най-малко са предприятията в областта на високо и средно високотехнологичните производства (0,8%) и при предоставянето на високотехнологични услуги (3,5%). Област Хасково поддържа тази национална тенденция, като отражение на данните представлява и настоящото проучване.

От отговорите на въпрос 10 може да се изведе, че повече от половина от допитаните (55,6%) не смятат за необходими

инвестициите в дигитални технологии и включването им в бизнес дейността.

Последният въпрос от анкетата дава възможността на предприемачите сами да определят нуждите на техния бизнес, позициониран на територията на област Хасково. Получените отговори са както следва:

- „Подкрепа за закупуване на апарати за дейността на медицински център“
- „Проблем с доставката на свежо сурово мляко, понеже много от малките ферми се отказват. Събира се мляко от различни места и качеството намалява. Също така има проблем и с намиране на работна ръка в производствения процес. Високи разходи за международен транспорт, заради празни курсове обратно към България.“
- „За съжаление производството на дрехи и конкретно зимни якета на т. нар. ишлеме става все по-трудно, заради липсата на нови пазари и поръчки. Тук влия по-ниската цена на конкурентна продукция от други страни. Липса на поръчки от контрагенти“
- „Нужда от инвестиции в по-добър софтуер за оптимизиране на процесите“
- „Високи разходи за електроенергия, поради което са необходими инвестиции в слънчеви панели“
- „Ново оборудване и машини за широкоформатен печат“
- „Нови пазари и контрактори“
- „Липсва работна ръка по време на кампаниите“
- „Стабилност на икономиката в страната и предвидимост на разходите“
- „Нужда от инвестиции, свързани с алтернативни източници на електроенергия, т. к. машините, включени в производството са много енергоемки. Една част от машините са от първата

половина на миналия век и разходите за ел. енергия са огромни. Трябват ни соларни панели за да намалим разходите за ток за фирмата.“

- „Необходимост от обновяване на транспортните средства за нуждите на дейността и обновяване на част от оборудването. Необходимост от въвеждане на бизнес софтуер за планиране на ресурсите и управление на процесите. Необходимост от квалифицирана работна ръка“
- „Възможности за участие на нови пазари и инвестиции в оборудване“
- „Надграждане и поддържане на софтуер и AI за проектиране и интериорен дизайн“
- „Миналата 2022 имаше много високите разходи за ел. енергия. В настоящата и следващия сезон има нужда да намалим това перо, но нямаме средства, които да ползваме и инвестираме“

Приложение 1. Анкетна карта за идентифициране на нуждите на бизнеса от регион Хасково

Настоящата анкета е част от изпълнението на проект „Greek Bulgarian Business Partnership by Assistance, Services, Solutions to Promote Open Regions Team” с акроним „**GR-BG BUSINESS PASSPORT**“, финансиран по Програма за сътрудничество INTERREG V-A „Гърция-България 2014-2020”.

Конфиденциалността на вашите отговори ще бъде запазена. Благодарим Ви за попълването на анкетната карта, за Вашата отзивчивост и сътрудничество.

За контакт:

PCO "Марица"

www.maritza.info

038/665021

maritza@maritza.info

Вашето предприятие е:

- Микропредприятие (от 1 до 9 души персонал)
- Малко предприятие (от 10 до 49 души персонал)
- Средно предприятие (от 50 до 250 души персонал)
- Голямо предприятие (над 250 души персонал)

В кой сектор е основната дейност на Вашето предприятие?

- Храни и напитки
- Текстил и облекло
- Машини и оборудване
- ИКТ
- Строителство

- Търговия на дребно
- Търговия на едро
- Транспорт и логистика
- Услуги
- Туризъм
- Друго:

Вашето предприятие е регистрирано в община:

- Димитровград
- Ивайловград
- Любимец
- Маджарово
- Минерални бани
- Свиленград
- Симеоновград
- Стамболово
- Тополовград
- Харманли
- Хасково

Може ли да определите състоянието на Вашето предприятие през текущата година?

- няма промяна в икономическите показатели в текущата година спрямо нивата от предходна година
- влошаване на икономическите показатели

- има известен растеж
- значителен растеж по отношение на обемите и оборотите
- Друго:

Какви са Вашите намерения за развитие на бизнеса Ви през следващата 2024 г.?

- Прекратяване на дейността
- Нямам такива
- Отказах се от инвестиционните си намерения
- Да оптимизирам разходите
- Покачване на цените на предлаганата продукция/услуги
- Инвестиции в ДМА – машини, оборудване и др.
- Инвестиции в енергийна ефективност
- Друго:

В периода 2021-2027 са идентифицирани различни финансови инструменти, програми за финансиране и др. възможности, насочени към подобряване на бизнес условията, енергийна ефективност, прилагане на принципите на кръговата икономика в дейността на предприятията в България, инвестиции и внедряване на иновации др. Имате ли желание/план да участвате в някоя от тях?

- Да
- Не
- По-скоро да
- По-скоро не
- Не мога да преценя

Ако в последната година (в периода януари-септември 2023) Вашето предприятие е имало нужда от финансиране, то за какви цели е било то?

- Оборотни средства
- Инвестиции в активи
- За енергийна ефективност
- За участие на нови пазари, предимно извън града, региона и страната
- За обучения за екипа
- За реклама
- Излизане на нови продуктови пазари
- За създаване на нови продукти/услуги
- За пренасочване на дейността
- Друго:

Откъде основно представляването от Вас предприятие си осигурява необходимото финансиране?

- Чрез банкови кредити
- Средства на фирмата или семейни спестявания
- Друго:

Смятате ли за необходимо включването на обучителни инструменти и практики за повишаване на квалификацията на вашите служители?

- Да
- Не
- Не мога да преценя
- По-скоро да

По-скоро не

Вашият бизнес има ли необходимост от въвеждане на дигитални технологии?

Да

Не

Не мога да преценя

По-скоро да

По-скоро не

Моля, свободно опишете какви са вашите бизнес потребности и от какво имате нужда в следващите години?

.....

.....

.....

